

«Ніколи нічого не робить, що не в інтересах українського народу»...

Лариса МАРЧУК
(Львів)

Ці слова належать митрополиту Андрею Шептицькому, який у 35 років очолив Українську греко-католицьку церкву, фінансував кооперативний рух, створював банки, надавав позики і кредити для розвитку приватного бізнесу, будував освітні заклади, лікарні, шукав і навчав талановиту молодь, одержував прибутки з власного бізнесу і все віддавав на розвиток української громади.

Заповіді Божі й бізнес

Своїм життям митрополит Шептицький довів, що творити національний бізнес не тільки можна, а й треба, одночасно послугуючись заповідями Божими. Він звернувся з пастирським посланням «О kwestії соціальній» (тобто Про соціальне питання) до українського народу, бо прагнув вивести його з темряви й бідності. Як згуртувати націю, коли довкола ще не твоя держава? І знайшов відповідь. «Бо завжди бідним є той народ, який не має свого промислу і в якому торгівлю ведуть чужинці», – казав своїй пастві. Надійні економічні засади в соціумі дають поживу для піднесення духу нації, яка тоді прагнудиме Бога.

Шептицький походив зі знатного шляхетного роду, де розмовляли польською, німецькою, чеською, французькою, англійською мовами, але тільки не «холопською» – українською. Та молодий граф вирішив присвятити своє життя служінню народові, який, живучи на своїй землі, не був на ній господарем. Він обстоював думку про те, що «Церква є, з Божої волі, «одиноким сторожем і товмачем моральності», а також про те, що «усяка праця, яка має на меті поліпшення положення робітників і убогих, повинна спиратися на християнську релігію»... Шептицький доводив природне право людини на приватну власність. «Приватна власність, набута дорогою спадку або через ощадність, працю, є правом, що його стереже Божий закон. А обов'язок ділитися при уживанні тої власності з убогими є християнським обов'язком ближнього».

Звісно, митрополит знав притчу про таланти (Євангеліє від Матея 25, 14–30), яка є частиною останньої промови Ісуса Христа за кілька днів перед Його Страстями та Воскресінням, й інші біблійні сентенції про духовні та земні матеріальні багатства Господа, про які, до речі, у Святому Письмі, як стверд-

жують дослідники, йдеться більше, ніж про рай та пекло, разом узяті...

Митрополит Андрей Шептицький вирізнявся знаннями й ерудицією, вмінням згуртувати довкола себе однодумців, переконувати і, головне, своїм особистим життям бути прикладом для інших. «Я є отець, якого болить біль його дітей».

Отець і на вигляд вивищувався: зріст 2 метри 10 сантиметрів, міцна статура, красиві обличчя, волосся, очі... Його любили парафіяни.

Причини нашої бідності

Феномен Шептицького полягає в тому, що він як релігійний діяч зумів реформувати свою церкву, а як економіст і підприємець не тільки перелічував причини бідності людської, а й працював і указував, як її подолати. Доктор соціальної економіки доцент Папського Григоріанського університету, а також тренер з розвитку соціального підприємництва Зиновій Свереда, який нині в Києві проводить тренінги на основі соціальної доктрини, котру висунув і практикував Шептицький, поширює досвід проповідника, бо він дуже актуальний для українського суспільства. Відсутність єдності, згуртованості, брак освіти, алкоголізм, куріння, на думку Шептицького, й призводять до бідності. Для священників митрополит визначив особливу місію. Вони мають брати активну участь у житті громади, загалом соціуму й насамперед підтримувати все українське, цікавитися життям сімей, їхніми потребами, а також опановувати світські ремесла – торгівлю, бухгалтерію, кооперацію, землеробство. Саме обробіток землі, вирощування врожаїв стало для них засобом заробляння коштів на власні потреби та потреби своїх великих родин. Тож під патронатом митрополита створили українське ремісничо-промислове товариство «Зоря», де юнаки комерції навчалися.

Професор Львівської комерційної академії Степан Гелей, досліджуючи кооперативний рух у Галичині, знайшов в архівах чимало документальних матеріалів про фінансову підтримку митрополитом кооперативного товариства «Сільський господар», «Народної торгівлі», «Маслосоюзу». Бо саме кооперація сприяла поступовому культурному зростанню, матеріальному зміцненню українців у Галичині, адже влада обмежувала їхній доступ до освіти, торгівлі, бізнесу. Щоб подолати ці обмеження, треба було мати моральну, духовну пасторську підтримку, відчувати силу взаємодопомоги в кооперативах.

Умови й оплата праці

Матеріальне стимулювання, належні оплата та умови праці, духовна опіка – таких основних правил ведення бізнесу вимагав дотримуватися Шептицький. Господь створив світ для людини, тому вона й повинна мати можливість себе реалізувати, скористатися своїми талантами, примножити здобутки. А вже користь є похідною від добре організованої справи. І це не просто слова з проповіді. Сам митрополит дотримувався такої філософії у веденні свого бізнесу. Він перший у Галичині подбав про «соціальний пакет» для своїх робітників, каже Зиновій Свереда. Кожного застрахували на випадок травми або смерті. За дотриманням вимог наглядав адвокат.

Команда митрополита

– Загалом, – розповідає Зиновій Свереда, – у команді Шептицького було близько 30 священників, адвокатів, фінансистів, яким він довіряв і доручав керувати справами, вирішувати господарські питання – від купівлі землі, відкриття шкіл, робітень, лікарень, санаторіїв, музеїв до створення робочих місць на підприємствах. Скажімо, фінансовими справами

займався священник Тит Войнаровський. За наказом митрополита сам заклав «християнські склепи» (магазини), викупував у дідичів (тобто поміщиків, спадкоємців) 40 тисяч моргів (земельна міра) поля і роздав селянам у багатьох селах довкола Снятина, Коломиї, Городенки, Станіслава (нині Івано-Франківськ) та під Львовом. У Милованні (нині Милування Тисменицького району Івано-Франківської області) заснували першу українську садівничо-городню школу. Тут десятки українців вивчали основи господарювання. У Коршеві біля Коломиї митрополит подарував двір з городами, садами, полями товариству «Сільський господар», де відкрили хліборобську школу.

І все ж, цілковито довіряючи своїй команді, Шептицький вважав, що всі справи треба контролювати. «...Християнин, а тим більше священник мусить домагатися якнайстилішого контролю. Контроль вважати за брак довір'я, а навіть за особисту образу є знаком такої примітивності у справах фінансових та економічних, що мусить бути підозріння, що тим самим прикриваєте нелад і невміння провадити справи», – писав митрополит у посланні «Про милосердя».

Про багатство

Шептицький був багатою людиною. Його як власника земель, лісів, нафтових свердловин, нерухомості, засновника банків, кредитових товариств добре знали у фінансових колах Австро-Угорщини, Англії, Німеччини, Італії, Швейцарії, Нідерландів. Він був бізнесовим партнером багатьох компаній, банків, будівельних і брокерських контор. Австрійські видавництва друкували для митрополита книги, італійські та грецькі підприємства постачали вино й солодоші, німецькі пропонували нерухомість, розповідає Зиновій Свереда. У Німеччині, Голландії Шептицький через маклерів, довірених адвокатів не тільки купував нерухомість, а й споруджував будинки і продавав їх. До речі, перед Другою світовою війною митрополит продав свою нерухомість у Європі.

За порадою одного з найзаможніших підприємців Львова – архітектора Івана Левинського Шептицький заснував гуту й устаткував її на півмільйона доларів. Викупив кілька львівських будинків, які згодом на прийнятних умовах здавав в оренду представництвам українських спілок і фірм, магазинам і мешканцям.

Степан Гелей зазначає, що станом на 1910 рік Шептицький мав на своїх рахунках в українських банках значні суми: Земельний банк іпотечний – 4 441 667 корон, Банк Овчарський – 8 583 182, Крайовий союз кредитовий – 27 203 616, Народна торгівля – 112 760, з акцій і валют – 611 465 736 корон. Частина коштів

розмістив у польських і чеських банках, а також у Римі та Цюриху. Усі ці кошти раціонально використовувалися насамперед для інвестицій, які сприяли зміцненню економічного становища українців Східної Галичини завдяки створенню робочих місць на промислових і торговельних підприємствах.

Полювання і вузькоколіяка

Як власник 30 тисяч гектарів лісу Шептицький цінував і дбав про нього. Добрий господар любив об'їжджати угіддя бричкою, запряженою парою коней. Там і відпочивав. Однак це був би не він, якби не заснував осередок «Охорона природи». І лісову справу організував так, щоб зберегти й примножити угіддя, одержувати з них зиск. Тож не лише красою, а й своєю багатющою фауною урочище Перегінське славилася на всю Європу. Тут налічувалися майже сотня ведмедів, 500 оленів і 2500 козуль. Князі Габсбург, Ліхтенштейн, Радзивілі, Любомирський, графи Потоцькі, а також дипломати залюбки полювали тут на найбільших в окрузі оленів. Ціна одного полювання становила сто доларів. Зиновій Свереда розповів: деякі ліси священник Тит Войнаровський за згодою митрополита здавав у довгострокову оренду на кілька років зі щорічною оплатою 450–500 доларів у касу митрополита й за окремим тарифом – за кожного вбитого звіра. Було встановлено й щорічне обмеження на полювання: по одному ведмедю і хворому оленю або такого, що мав гарні роги. Мисливцям і працівникам лісу було зручно пересуватися вузькоколією, яка простяглася на 106 кілометрів угіддями. До речі, орендар не мав права звільняти сторожа, єгерів, а повинен був платити їм близько 50 доларів на місяць.

І фабрика «цукорок»

Історія виникнення фабрики цукорок показова й типова у творенні національної промисловості, фундатором і керівником якої був Шептицький. Кліментина Авдиківич – дружина професора української гімназії, який раптово помер, залишилася з двома дітьми без засобів до існування. Жінка почала виготовляти солодкі помадки й відкрила маленьке підприємство. Щоб розширити виробництво, шукала приміщення і звернулася по допомогу до митрополита Шептицького. Вони уклали угоду про спільне підприємство «Фортуна нова», митрополит надав позику й власну нерухомість в оренду, згодом інвестував у фабрику 46 тисяч доларів і призначив свого брата Климентія відповідальним за цю справу, а попередній борг подарував Климентині.

Комплект шоколадок «Солодка історія України» з портретами українських монархів і гетьманів про-

давався по всій Галичині й навіть у США. Коли фабричні справи налагодилися, брати Шептицькі офіційно відмовилися від своїх майнових прав на користь Климентини Авдиківич. І таких прикладів у бізнесовій діяльності митрополита багато. Кліментина мала свої фірмові крамниці, підтримувала український жіночий рух. Працювала з українськими підприємцями. Німецьке обладнання, яке закупила Кліментина, ще працювало в 1950-ті роки на львівській фабриці «Світоч», що виникла на базі Першої української фабрики цукерок «Фортуна нова».

Ось приклад того, як рекламували в ті часи українську продукцію, коли українці на підтримку своєї промисловості й торгівлі висунули гасло «Свій до свого по своє».

Десять заповідей «Фортуни нової»

1. Не будеш уживати інших цукерків і солодошів, а тільки одиної української фабрики «Фортуни нової».

2. Не говори нічого злого на «Фортуну нову», доки ти не покуштував усіх її виробів.

3. Не купуй цукерків «Фортуни нової» на кредит.

4. Не йди ніколи до паночки без цукерків «Фортуни нової», якщо не хочеш собі її втратити.

5. Замість поздоровлення вітайся зі знайомими запитом: «Чи ви вживаєте постійно цукерків «Фортуни нової»?».

6. Якщо комусь життя згіркло, хай солодить собі його виробами «Фортуни нової».

7. У новорічних і святкових побажаннях пиши до кривих і знайомих: «Хай вам буде солодко в житті, як на цукерках «Фортуни нової».

8. Не частуй нікого чужими виробами солодошів, бо в них є дуже часто всяка погань – або тим самим не підривай нікому здоров'я.

9. Дітям, внукам і правнукам залиши у заповіді, щоб вони не забували ніколи про «Фортуну нову» й радили її «всім і вся».

10. Тям, що кожний українець без огляду на його партійну належність повинен належати до одної всеукраїнської партії Шанувальників виробів «Фортуни нової».

Установи, які побудував Андрей Шептицький: Національний музей у Львові, народна лікарня у Львові, порадня (консультація) для матерів, кілька сиротинців, дяківська бурса, духовна академія, жіноча гімназія, бурса рідної школи, малярська студія, школи імені Грінченка та імені князя Лева, фотоательє в Чикаго, кіностудія у Вінніпезі.